

ამასთან, დიდი პალატის მოსაზრებით, საქმის ხელახლა განმხილველ სასამართლოს უნდა ემსახურებოდეს, რამდენად შეეძლო მოსარჩელეს აღიარებითი სარჩელი (ოქმის ბათილად ცნობის მოთხოვნით) აღედგინა მისი, როდესაც მის მიერ უკვე აღძრულ მიკუთვნებით სარჩელზე პარალელურად დავა მიმდინარეობდა (ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით). საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ მოსარჩელის მოთხოვნა მხოლოდ იმ ნაწილში უნდა დაკმაყოფილებულიყო, რომლითაც მოთხოვნილი იყო სააპელაციო სასამართლოს დაუსწრებელი გადაწყვეტილებისა და მისი ძალაში დატოვების შესახებ განჩინების გაუქმება.

ნინო ქავშაია

**სხვისი ხანდაზმული ვალის დაფარვა**

1. მესამე პირის მიერ ვალდებულების შესრულებისას შესრულება შეიძლება იყოს უკუქცეული მოვალისგან რეგრესის კონდიქციით და არა კრედიტორისგან შესრულების კონდიქციით.

2. გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლასთან ერთად პრეიუდიციულ მნიშვნელობას იძენს ის ფაქტობრივი გარემოებებიც, რომელთა საფუძველზეც სასამართლომ ეს გადაწყვეტილება მიიღო.

3. სკ-ის 389-ე მუხლი უპირატესად გამოსაყენებელი დანაწესია 398-ე მუხლთან მიმართებაში, რადგან ის მიემართება შემთხვევებს, როდესაც ხელშეკრულების დადების მამოძრავებელი გარემოებების აშკარა ცვლილება გამოიხატება ფულის კურსის არაორდინალურ ცვლილებაში ან ვალუტის ჩანაცვლებაში. (ავტორის სახელმძღვანელო წინადადებები)

სკ-ის 389, 398, 976, 978, 986-ე მუხლები

უზენაესი სასამართლოს 2019 წლის 22 მარტის განჩინება №აბ-1298-2018

**I. ფაქტობრივი გარემოებები**

პირებს შორის დაიდო ნასყიდობის ხელშეკრულება. მოგვიანებით, გამყიდველის სარჩელი სახელშეკრულებით დადების გადახდის მოთხოვნით მყიდველის წინააღმდეგ არ დაკმაყოფილდა მოთხოვნის ხანდაზმულობის გამო. საბოლოოდ, შეძენილი ნივთის საფასური გადაიხადა მესამე პირმა, რომელმაც სარჩელი აღძრა მყიდველის წინააღმდეგ გაცემული ფულის დაბრუნების მოთხოვნით. მოსარჩელემ თანხა ხელშეკრულებით უცხოური ვალუტით განსაზღვრული თანხის ეკვივალენტური ეროვნული ვალუტით გადაიხადა. პირველმა ინსტანციის სასამართლომ ნაწილობრივ დააკმაყოფილა სარჩელი და მოპასუხეს დააკისრა მოსარჩელის

მიერ ეროვნული ვალუტით ფაქტობრივად გადახდილი თანხის დაბრუნება. გადაწყვეტილება სააპელაციო წესით გაასაჩივრა ორივე მხარემ. მეორე ინსტანციის სასამართლოს განმარტებით, მოპასუხეს გამოიძველთან მიმდინარე სამართალწარმოებაში არსებულ დავაში თანხის გადახდა არ დაეკისრა მოთხოვნის ხანდაზმულობის და არა იმის გამო, რომ მან ვალდებულება უკვე შეასრულა, რაც ვერ იქნებოდა კონდიქციური ვალდებულებისგან მისი გათავისუფლების საფუძველი. არ ყოფილა გამიარებული მოპასუხის არც ის პოზიცია, რომ ვალდებულებების შესრულების ხელშეკრულებით განსაზღვრული რიგითობა (ჯერ თანხის გადახდა, ხოლო შემდეგ - ნასყიდობის საგნის გადაცემა) და ნივთის გადაცემის უდავო ავტომატურად ადასტურებდა თანხის გადახდის ვალდებულების შესრულებას. ამასთან, მოსარჩელის საჩივართან დაკავშირებით სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ სკ-ის 389-ე მუხლის გამოყენება შესაძლებელია მხოლოდ ფულის დენომინაციის, ვალუტის შეცვლისა და ჰიპერინფლაციის შემთხვევებში, ხოლო განსახილველ საქმეში მოპასუხეს უნდა დაკისრებოდა მხოლოდ ის თანხა, რომელიც ფაქტობრივად გაიღო მოსარჩელემ მისი ვალდებულების დასაფარად. სააპელაციო სასამართლოს განჩინება ორივე მხარემ გაასაჩივრა საკასაციო წესით. მოპასუხემ მიუთითა, რომ სისხლის სამართლის საქმეზე პირისადმი დადგენილი ფაქტები არ შეიძლება იყოს გამოყენებული იმ სამოქალაქო სამართალწარმოებაში, რომელშიც ეს პირი მხარე არაა. გარდა ამისა, მოპასუხემ სადავოდ გახადა თანხების უკუქცევა იმ პირობებში მოსარჩელის მიერ იმ ვალდებულების შესრულებისას, რომელიც სასამართლოს მიერ მოპასუხისთვის დაკისრებული არ ყოფილა. მოსარჩელის საკასაციო საჩივრის მიხედვით, უნდა ანაზღაურებულიყო არა მხოლოდ ეროვნული ვალუტით ფაქტობრივად გადახდილი, არამედ უცხოური ვალუტით გამოხატული თანხა, რომლის მიმდინარე კურსი აღემატება გადახდის დროს არსებულს.

**II. სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება**

საკასაციო სასამართლომ საჩივრები არ დააკმაყოფილა და განმარტა, რომ მოვალის ნაცვლად მესამე პირის მიერ კრედიტორისათვის ვალდებულების ჯეროვანი შესრულება ათავისუფლებს მოვალეს კრედიტორის წინაშე ვალდებულებისგან. ასეთ შემთხვევაში მესამე პირს აღარ აქვს კრედიტორისგან შესრულების უკან გამოთხოვის უფლება, სსკ-ის 976 II გ) მუხლის თანახმად. უზენაესი სასამართლოს მითითებით, მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველად უნდა მიჩნეულიყო სკ-ის 986-ე მუხლი: მოსარჩელემ შეგნებულად გაისტუმრა მოპასუხის ვალი, რის ხარჯზეც ამ უკანასკნელმა დაზოგა საკუთარი ქონება უსაფუძვლოდ.

სასამართლოს განმარტებით, სკ-ის 389-ე (ფულადი ვალდებულების გადახდა ფულადი ერთეულის კურსის ცვლილებისას) და სკ-ის 398-ე მუხლების (ხელშეკრულების მისადაგება შეცვლილი გარემოებებისადმი) ურთიერთმიმართების დროს გაუმართლებელია სკ-ის 389-ე მუხლის უპი-

რატესად გამოყენება. ამ საკითხზე მსჯელობისას უნდა შეფასდეს, რამდენადაა ფულის ერთეულის ან ფულის კურსის ცვლილება ისეთი გარემოება, რომლის გათვალისწინების შემთხვევაში ხელშეკრულები ან ერთ-ერთი მათგანი აღნიშნულ ხელშეკრულებას არ ან სხვა პირობებით დადებდა. სკ-ის 389-ე მუხლი სკ-ის 398-ე მუხლთან მიმართებით საგამონაკლისო ნორმად უნდა ჩაითვალოს, ვინაიდან იგი აწესრიგებს სამართლებრივ შედეგებს ფულის ერთეულის კურსის შეცვლის შემთხვევაში, თუმცა ფულის კურსის ნორმალური ცვლილება არ ხდებდა სკ-ის 398-ე მუხლის მოქმედების სფეროში და იგი მხარეთა რისკის სფეროს მიეკუთვნება. ამ დასაბუთებით, სასამართლომ უსაფუძვლოდ ჩათვალია მოსარჩელის მოთხოვნა თანხის კონდიციონის საორიენტაციოდ ხელშეკრულებით განსაზღვრული უცხოური ვალუტის გაზრდილი კურსის გამოყენების შესახებ.

**III. კომენტარი**

სამართლებრივად დაუსაბუთებელი და გაუმართლებელია პირისთვის არაპირდაპირი გზებით იმ ვალდებულების დაკისრება, რომელსაც, მოთხოვნის არსებობის მიუხედავად, მხოტავი ძალა საერთოდ არ ექნებოდა მოვლენათა ჩვეულებრივი განვითარების შემთხვევაში. მესამე პირის მიერ ხანდაზმული ვალდებულების შესრულებისას რეგრესის კონდიციის მოვალე უნდა აღიჭურვოს ყველა იმ შესაგებლით, რომელიც მას გააჩნდა ხანდაზმული მოთხოვნის კრედიტორთან ურთიერთობაში, სკ-ის 201 II მუხლის ანალოგიის გამოყენებით.<sup>1</sup> ამის შედეგად, პირს ეძლევა შესაძლებლობა, მიუთითოს კონდიციის კრედიტორის მიერ შესრულებული ვალდებულების ხანდაზმულობაზე და თავი გაითავისუფლოს მიღებულის დაბრუნების ვალდებულებისგან რეგრესის კონდიციის მიხედვით.

*ნინო ქავშაია*

**მოთხოვნის დაკმაყოფილების წესის შეთანხმება**

კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით იმ სარჩელის დაკმაყოფილება, რომლითაც მოთხოვნილი იყო იპოთეკის საგნის რეალიზაციიდან ამონაგები თანხით მოთხოვნის დაუკმაყოფილებლობის შემთხვევაში მოვალის სხვა ქონებაზე აღსრულების მიქცევა, არ შეიძლება სადავო გახდეს დამოუკიდებელი სამართალწარმოებით, ხოლო აღსრულებული მოთხოვნა არ ბრუნდება შესრულების კონდიციის დანაწესებით.

*(ავტორის სახელმძღვანელო წინადადება)*

უმენაესი სასამართლოს 2018 წლის 23 იანვრის გადაწყვეტილება №ას-1167-1087-2017

**I. ფაქტობრივი გარემოებები**

სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით ბანკის სარჩელი დაკმაყოფილდა და მსესხებელს დავალიანების გადახდა დაეკისრა. გადაწყვეტილების აღსრულების მიზნით დადგინდა მსესხებლის საკუთრებაში არსებული იპოთეკით დატვირთული უძრავი ქონების აუქციონის წესით რეალიზაცია. აღსრულების ეროვნული ბიუროს მიერ ჩატარებულ აუქციონზე იპოთეკის საგანი კრედიტორმა შეიძინა და დამატებით სააღსრულებო ბიუროს ბრძანების საფუძველზე მსესხებელს 2 წლის განმავლობაში სახელფასო ანგარიშიდან ჩამოეჭრა კრედიტორისადმი არსებული დავალიანება. მსესხებელმა სარჩელი აღძრა მოპასუხის წინააღმდეგ სახელფასო ანგარიშიდან ჩამოჭრილი თანხის დაკისრების მოთხოვნით. მისი მტკიცებით, მან თავისი ინტერესების სასამართლო წესით დაცვა და ვერც შემდგომში მიღებული გადაწყვეტილების გასაჩივრება ვერ მოახერხა, რის შედეგადაც იპოთეკის საგანი თავად კრედიტორმა სააღსრულებო წარმოების ფარგლებში შეიძინა. მოსარჩელის განმარტებით, ნაცვლად იმისა, რომ იპოთეკის საგნის გასხვისების შემდეგ სააღსრულებო წარმოება შეწყვეტილიყო, იგი გაგრძელდა და მას შემდეგ, რაც მოსარჩელემ დაიწყო მუშაობა, სააღსრულებო ბიუროს უფროსის ბრძანების საფუძველზე მას სახელფასო ანგარიშიდან დამატებით ჩამოეჭრა თანხა. მოპასუხემ სარჩელი არ ცნო და მიუთითა, რომ აღსრულება იპოთეკის საგნის რეალიზაციის შემდეგ იმის გამო, რომ ამონაგები თანხით დავალიანება სრულად ვერ დაიფარა. სასამართლოს გადაწყვეტილებით სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, რაც სააპელაციო წესით გაასაჩივრა მოპასუხემ და სადავოდ გახადა სასამართლოს მიერ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების საპროცესო-სამართლებრივი შეფასების მართლზომიერება. სააპელაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდა, გასაჩივრებული გადაწყვეტილება უცვლელი დარჩა. სააპელაციო პალატამ გაიზიარა პირველი ინსტანციის სასამართლოს დასკვნები და მიიჩნია, რომ მოპასუხე (ბანკი), როგორც სახელშეკრულებო ურთიერთობის „ძლიერი სუბიექტი“, არაკეთილსინდისიერად მოქმედებდა მოსარჩელის მიმართ. სააპელაციო სასამართლო დაეთანხმა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მსჯელობას და აღნიშნა, რომ კეთილსინდისიერების ვალდებულება საკრედიტო დაწესებულებას ავალდებულებდა, უზრუნველყო „სუსტი“ მხარის – მსესხებლის ინფორმაციული ხელმისაწვდომობა გარიგების ყველა მნიშვნელოვან პირობაზე (მათ შორის, მოთხოვნის დაკმაყოფილების წესზე), რათა მას ხელშეკრულების ხელმოწერისას გაცნობიერებული არჩევანი გაეკეთებინა. სააპელაციო სასამართლოს დასკვნებით, მოპასუხის მიერ იპოთეკის საგნის აუქციონზე უკიდურესად დაბალ ფასად შეძენის შემდეგ, რითაც მოსარჩელეს მნიშვნელოვანი ქონებრივი დანაკლისი მიადგა, მსესხებლის კუთვნილი სახელფასო ანგარიშიდან თანხების

<sup>1</sup> D. Reuter/M. Martinek, Ungerechtfertigte Bereicherung, II, Tübingen 2016, § 12 III 4 a.